

**Pagrindinės EBPO ataskaitos
„Mokesčių, socialinio draudimo įmokų ir socialinių išmokų
sistemos Lietuvoje stiprinimas, siekiant sumažinti nelygybę ir
skurdą bei skatinti ekonomikos augimą”
išvados ir rekomendacijos**

LR SADM, 2023 vasario 21 d.

Rekomendacijos teiktos šioms sritims:

- Nedarbo išmokos
- Piniginė socialinė pašalpa ir vaiko išmokos
- Būsto nuomos kompensacijos
- Valstybinio socialinio draudimo įmokos
- Gyventojų pajamų mokestis (GPM)

Rekomendacijos NSD išmokoms:

Nedarbo socialinio draudimo išmoka:

1. **Sumažinti minimalų reikalingą socialinio draudimo įmokų laikotarpį** jaunesniems darbuotojams (arba visiems). Šiuo metu nedarbo socialinio draudimo (NSD) aprėptis yra žema, aukštas skurdo lygis tarp bedarbių.
2. **Ilginti NSD išmokų mokėjimo trukmę:** iki vienerių metų, o priešpensinio amžiaus asmenims NSD išmokos trukmė galėtų viršyti vienerius metus (du papildomi mėnesiai gali nebūti pakankami priešpensiniame amžiuje).
3. **Išlaikyti NSD išmokų dydžius:** Nemažinti NSD išmokų pajamų pakeitimo normų (nepaisant santykinai didelių nedarbo spąstų). Vietoj pakeitimo normų mažinimo turi būti siekiama didesnių algų. Rekomenduojama išlaikyti nedarbo išmokų lubas.
4. **Nerekomenduojama taikyti automatinį NSD išmokų trukmės ar reikalavimų jai gauti koregavimo mechanizmą** (pvz. priklausomai nuo ekonominio ciklo): greičiausiai toks mechanizmas susidurs su įgyvendinimo sunkumais, sistema taps dar sudėtingesnė.
0. NSD išmokų pokyčiams reikalingą finansavimą užtikrinti per algų didinimo politiką, ne per papildomas socialinio draudimo įmokas.

Rekomendacijos piniginei socialinei pašalpai ir vaiko išmokoms:

Piniginė socialinė pašalpa ir vaiko išmokos:

1. **Siėkti didesnio paramos adekvatumo:** didinti piniginę socialinę pašalpą, kelti VRP, tobulinti išmokų indeksavimo mechanizmą, taipriau susiejant su stebima infliacija ir algų augimu. Piniginės socialinės pašalpos adekvatumas yra žemas vieniems gyvenantiems asmenims, bet aukštas šeimoms su vaikais.
2. **Didinant VRP svarstyti ekvivalentinių (lygiavertiškumo) skalių koregavimą,** kad jos būtų labiau dosnios vienišiams asmenims ir poroms, sparčiau mažėtų trečiam ir paskesniems šeimos nariams.
3. **Plėsti išmokų įsidarbinus modelį:** būtų galima palengvinti socialinės pašalpos gavimo įsidarbinus reikalavimus, prailginti socialinės pašalpos mokėjimo įsidarbinus trukmę.
0. Atsisakyta rekomendacijos dėl papildomos išmokos vaikui palaipsninio mažinimo, kad nebūtų apsunkintas išmokos dizainas, nepadidėtų administracinė našta.

Būsto nuomos kompensacijos

Būsto nuomos kompensacijos:

1. **Didinti būsto nuomos kompensacijų prieinamumą, ypač vienišiemis asmenims.** Būsto nuomos kompensacijos yra dosnios, bet jų aprėptis yra žema. Būsto nuomos rinka yra siaura ir paveikta šešėlio.
2. **Didinti būsto nuomos kompensacijų taiklumą:** Peržiūrėti ir koreguoti būsto paramos priemonės, kurios nėra tikslingai nukreiptos į nepasiturinčius, žemiau skurdo rizikos ribos esančius asmenis.
3. **Svarstyti būsto nuomos kompensacijas laipsnišką mažinimą didėjant pajamoms.** Raginama įvertinti pajamų grupavimą (angl. income bunching) ties paramos būstui skyrimo pajamų riba (ataskaitoje tas nepadaryta).

Rekomendacijos VSD įmokoms:

Valstybinio socialinio draudimo įmokos:

1. **Nemažinti darbuotojų įmokų lubų.** Lubos galėtų būti didinamos, siekiant didesnio įmokų surinkimo.
2. **Toliau netaikyti įmokų pensijoms.** Pensijos yra santykinai žemos, įmokų rinkimas jas dar labiau mažintų.
3. **Išlaikyti darbdavio įmokų grindis, valstybės lėšomis dengti pažeidžiamų grupių įmokų grindis.** Empirinė analizė rodo, kad jos apsunkena mažas pajamas gaunančių darbuotojų įdarbinimą ne pilnu etatu. Taip pat gali būti svarstomas įmokų skirtumo kompensavimas iki MMA daliniu etatu dirbantiems pažeidžiamų grupių atstovams iš valstybės biudžeto (užtikrinant piktnaudžiavimo kontrolę). Tokiu būdu būtų labiau VSD apsaugotos pažeidžiamos asmenų grupės, kuriems dabar netaikomos įmokų grindys.
4. **Toliau diversifikuoti socialinės apsaugos finansavimo šaltinius.** Socialinio draudimo pensijų bendrosios dalies finansavimo perkėlimas iš VSD į bendrąjį biudžetą buvo žingsnis teisinga kryptimi, tačiau galima būtų padaryti daugiau, pvz. analogiškai diversifikuojant motinystės/tėvystės draudimo finansavimą.
5. **Svarstyti išmokų dirbant (angl. in-work benefit) įvedimą,** siekiant kompensuoti mažas pajamas gaunančių darbuotojų VSD įmokas. Yra aptariami kelių šalių pavyzdžiai, nėra konkretaus dizaino pasiūlymo Lietuvai ar poveikio vertinimo. Išmokos dirbant siūloma finansuoti iš bendro biudžeto: kaina apie 0.4%-0.5% BVP, bet iš dalies pasidengia per didesnę užimtumą.

Rekomendacijos soc. apsaugai (susijusios su GPM):

Gyventojų pajamų mokestis:

- 1. Panašiau apmokestinti skirtingus pajamų šaltinius** (darbo pajamas, pajamas iš individualios veiklos, galimai žemės ūkio). Nesvarsto bendro „krepšelio“. Neapmokestintų išmokų (nedarbo, pensijų) siūloma toliau neapmokestinti: įmokų apmokestinimas sudaro prielaidas neapmokestinti išmokų, jos ir taip mažos.
- 2. Koreguoti NPD.** Artimiausiu metu - didinti NPD, susieti NPD su infliacija / DU. Vidutiniu laikotarpiu: nustatyti fiksuotą NPD + pritaikyti išmokas dirbant (arba mokesčio kreditą) dirbantiems / modifikuoti socialinę pašalpą pradėjus dirbti.
- 3. Koreguoti individualios veiklos pagal pažymą apmokestinimą.** Neleisti atskaityti Sodros įmokų skaičiuojant GPM apmokestinamąsias pajamas. Atsisakyti prezumpcinių išlaidų taisyklės (paliestų 57% IDV). Nustatyti 20% tarifą + mokestinį kreditą pradėti mažinti anksčiau. Vidutiniu laikotarpiu: peržiūrėti mokestinio kredito struktūrą. Sodros įmokų lubas IDV ir darbo santykių pajamoms nustatyti vienodas (dabar IDV - 43 VDU, darbo santykiams - 60 VDU). Pergalvoti IDV pajamų iš žemės ūkio veiklos apmokestinimą (dabar itin dosnus).

Klausimai?

EBPO ataskaita

- “Strengthening the design of the tax and benefit system in Lithuania to reduce inequality and poverty and stimulate economic growth” (224 p.)
- 2022 m. atlikta analizė, palyginimas su EBPO šalimis, rekomendacijos, dalies rekomendacijų vertinimas (fiskalinis poveikis, pajamų nelygybė).
- Akcentas į mokesčių dalį, arbitražo mažinimą.
- T.p. rekomendacijos išmokoms, soc. draudimo įmokoms.
- Nuoroda:
[OECD Tax Policy Reviews: Lithuania 2022 | en | OECD](#)

OECD Tax Policy Reviews

LITHUANIA 2022

Funded by
the European Union

Nedarbo išmokos pakeitimo norma aukšta pirmais nedarbo mėnesiais (ir žema ilgesniems nedarbo laikotarpiams)

Figure 3.21. In international comparison, unemployment replacement rates in Lithuania are high for short spells but low for long spells

Net replacement rate in Lithuania and OECD countries, single individual at 50% of the AW, after 2, 9 and 10 months of unemployment, in 2020

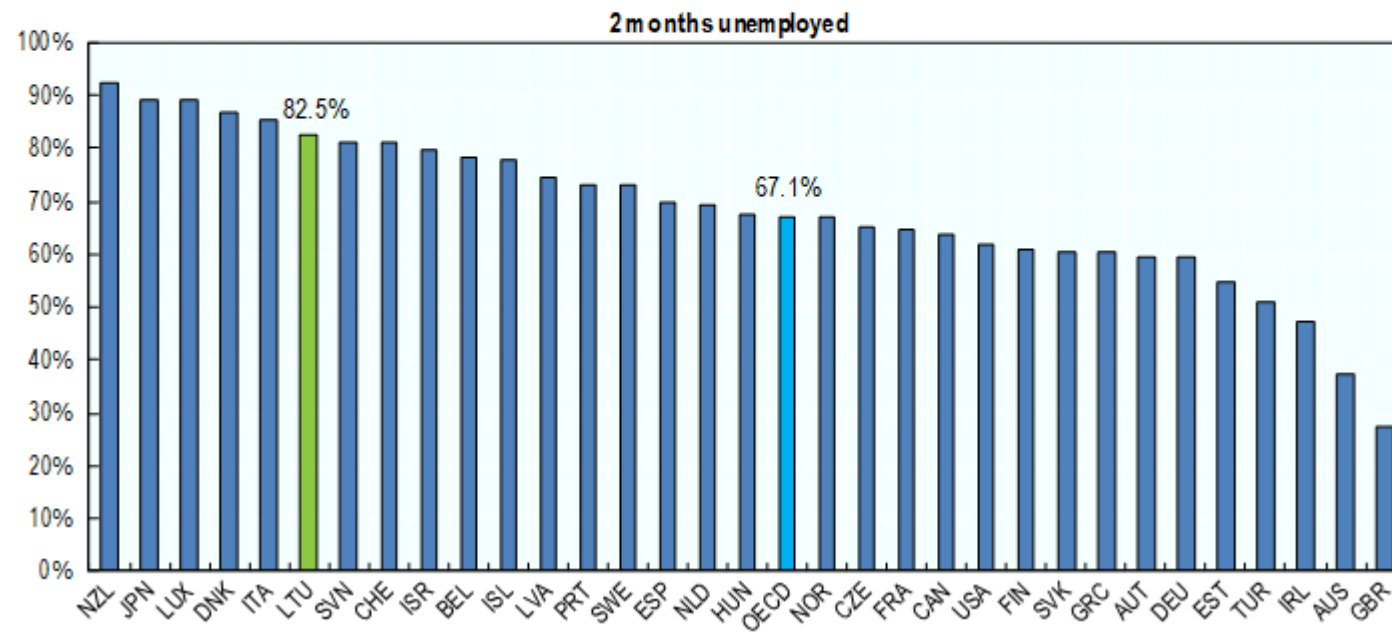

Figure 3.26. Income adequacy improved in 2021

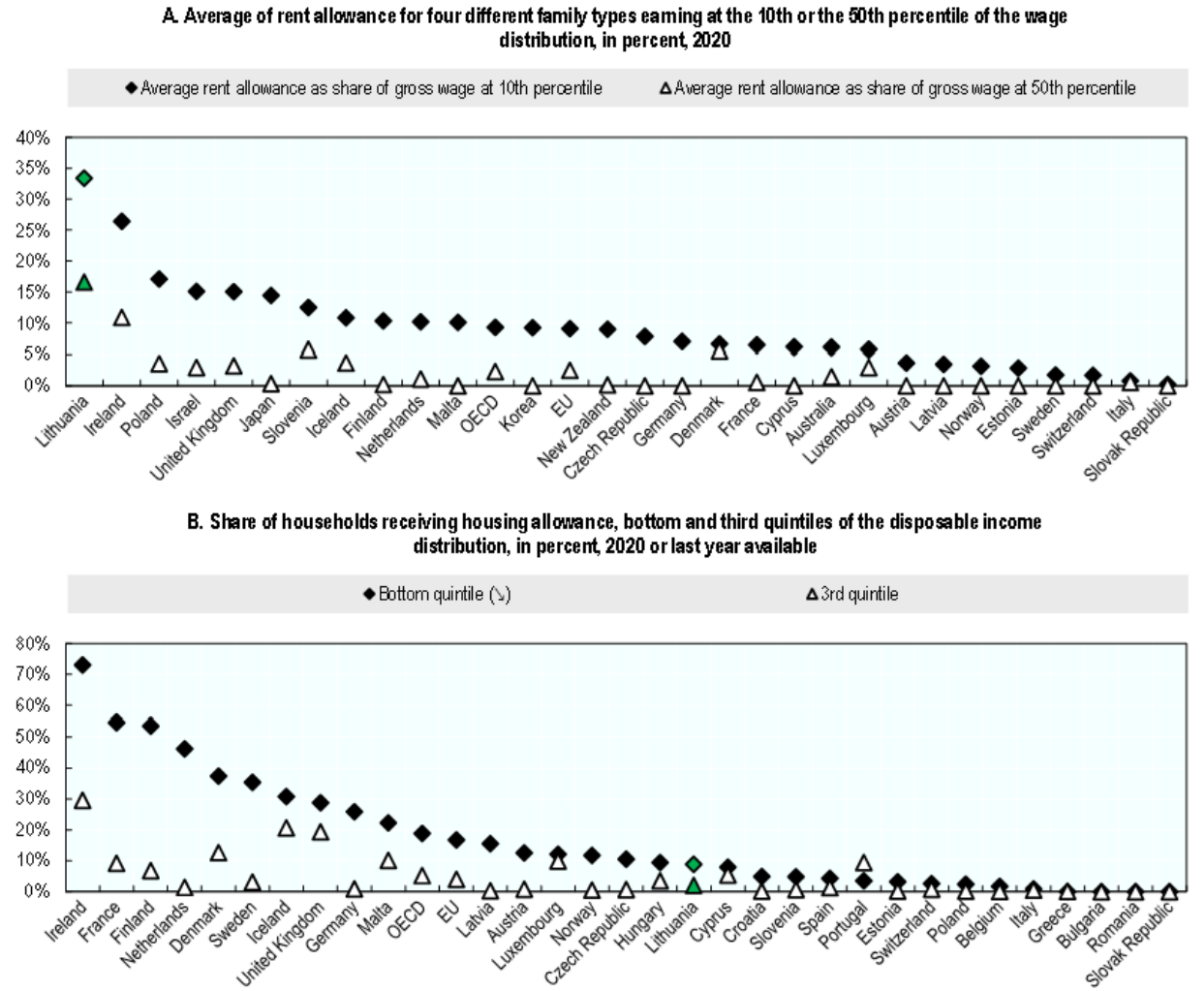
Guaranteed minimum income amount as % of median disposable income, Lithuania and the OECD, 2005 - 2021

Lietuvoje piniginės socialinės pašalpos adekvatumas nemažėjo, žemesnis vieniems gyvenantiems asmenims (bet vis dar nesiekia skurdo rizikos ribos)

EBPO
kontekste
dosnios būsto
nuomos
kompensacijos,
bet aprėptis
žema

Figure 3.23. Lithuania has among the most generous housing benefit schemes in the OECD but its reach is limited

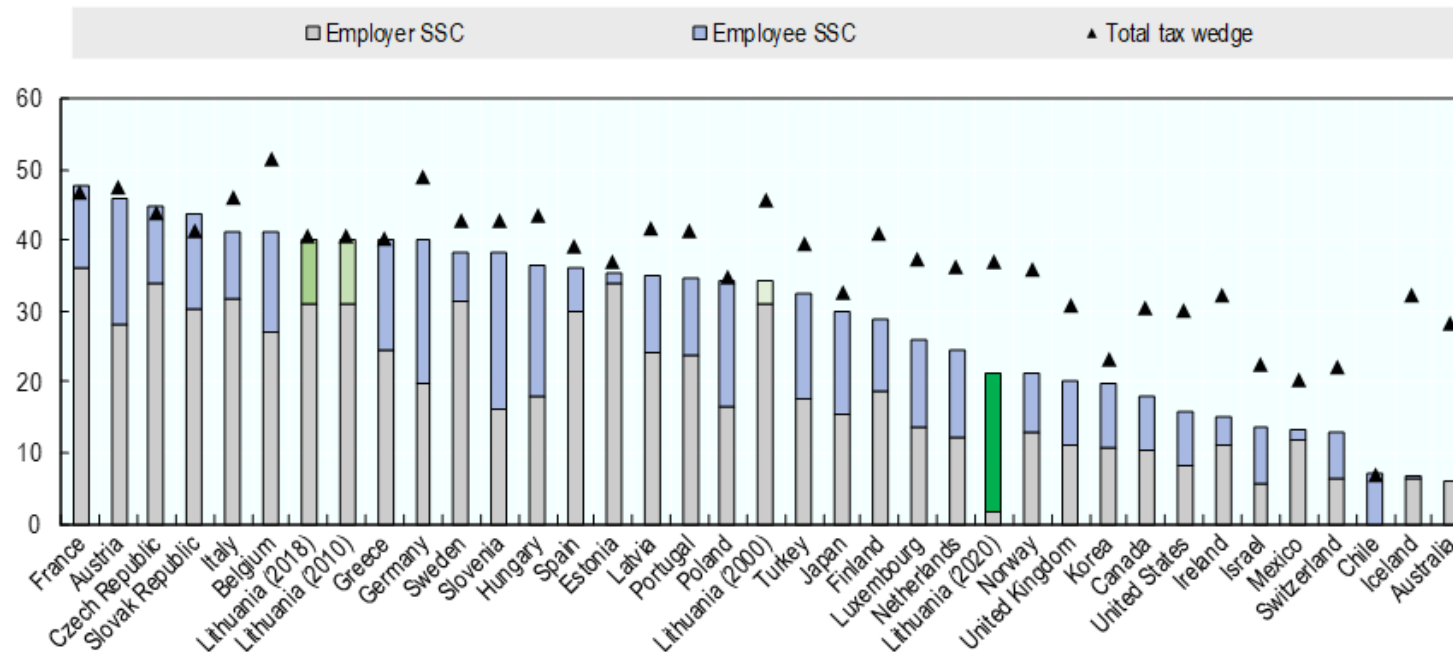

Note: Panel A: 1. Rent allowance calculated based on assumed rent of 20% of average wage. 2. Only shows central government housing allowance. Where no national scheme exists, a representative region was chosen, refer to country specific information for more details:

VSD įmokos nėra aukštos tarptautiniame kontekste, bet aukštas darbuotojų tarifas

Figure 3.15. Total SSC rates are somewhat low in international comparison

Total SSC rates and tax wedge as a share of the average wage in 2020

Note: Analysis is for an individual at 100% of the AW.

Source: OECD tax database.

Atotrūkis apmokestinant žemas, vidutines ir aukštas pajamas

